

Word cursus tekstverwerken - Hoofdstuk 2

Handleiding van Helpmij.nl

Auteur: OctaFish

December 2014

“ Dé grootste en gratis computerhelpdesk van Nederland ”

Sneltoetsen

In het vorige hoofdstuk ben ik begonnen het verschil uit te leggen tussen *tekstverwerken* en *stukjes typen*. In dit hoofdstuk zal ik de verschillen verder uitdiepen, en ga ik wat meer in op de techniek achter het tekstverwerken. Daarbij spelen *sneltoetsen* een belangrijke rol, en daar ga ik het straks dan ook uitgebreid over hebben. Maar eerst een onderwerp waar je niet onderuit kan als je gaat tekstverwerken: met hoeveel vingers doe je dat nou?

Typetechniek

Op die vraag is het antwoord simpel: met zoveel mogelijk vingers! Mensen die met 10 vingers kunnen typen, zijn onverbiddelijk in het voordeel t.o.v. mensen die met 2 vingers typen: de lay-out van het toetsenbord leent zich veel beter voor het 10-vinger systeem dan voor het twee-vinger systeem. Deze cursus is niet bedoeld als typecursus, en ik ga je dan ook niet uitleggen hoe je moet leren om met 10 vingers te typen, maar ik raad je wel aan om, zeker als je weet dat je veel moet typen in de toekomst, een cursus te volgen. Er zijn veel online typecursussen te vinden, waaronder ook gratis cursussen. Vermoedelijk zul je dan wel wat reclame te verwerken krijgen, maar als het goed is heb je daar toch geen oog voor.

Als ik het over het 10-vinger systeem heb, dan bedoel ik overigens dat je leert om 'blind' te typen, waarbij je dus niet op het toetsenbord hoeft te kijken om te weten welke tekens je aanslaat. Als je dat beheerst, heb je niet alleen de volledige controle over het toetsenbord, maar je kunt je ook veel beter concentreren op de tekst die je aan het typen bent. Of dat nu een eigen tekst is, of een tekst die je aan het overtypen bent: met blind typen typ je veruit het snelst. En snelheidswinst is tenslotte ook één van de doelstellingen van het tekstverwerken, waarbij we streven naar een optimaal resultaat in de kortste tijd.

Werken met sneltoetsen

Wat zijn eigenlijk sneltoetsen? Als je de betekenis van het woord al te letterlijk zou nemen, kom je van een licht koude kermis thuis, want sneltoetsen zijn geen toetsen die sneller ingedrukt kunnen worden dan gewone toetsen. Als je op je toetsenbord kijkt, zitten daar ook geen toetsen op met een HiSpeed icoontje o.i.d. Sneltoetsen zijn dus gewone toetsen, en het begrip *snel* slaat op het resultaat dat je er mee bereikt, en niet op de toets zelf. En dat past dus prima in de opzet van deze cursus.

Sneltoetsen bestaan al sinds de eerste Windows programma's en zijn, zeker door Microsoft, altijd met enige tegenzin in de programma's ingebouwd. Windows is immers een gebruikers interface die is ontworpen om met de muis bediend te worden, en niet met toetsen. Daar wilden we tenslotte allemaal vanaf. Ouderen onder ons kunnen nog zich wel een aantal toetscombinaties van WordPerfect herinneren, zoals <Shift>+F7> en <Alt>+<F3>. Deze toetsen, voor alle duidelijkheid, waren toetscombinaties die nodig waren om bepaalde handelingen uit te voeren in het pakket. Er waren weinig mensen die deze toetscombinaties met de term 'sneltoetsen' aanduiden, want daarvoor ontbrak alle logica.

En daar hebben we gelijk de belangrijkste regel te pakken als het gaat om sneltoetsen: er zit een zekere logica in. En als je die logica kent, en daardoor makkelijk kan onthouden, kun je sneltoetsen ook makkelijker toepassen in je werk. Laten we eens kijken naar die logica.

De logica van sneltoetsen

Zoals ik hierboven al zei, is er een zekere mate van logica te vinden in de beschikbare sneltoetsen. Laten we die logica eens ontleden in regeltjes.

1. Alle sneltoetsen gebruiken de <Ctrl>-toets
2. Toetscombinaties gebruiken zoveel mogelijk de eerste letter van de (Engelstalige) opdrachten
3. Als een toets 2 tekens bevat, dan heb je voor het bovenste teken de <Shift> toets nodig

4. Als een toetscombinatie uit twee handelingen bestaat (achter elkaar toetsen typen i.p.v. tegelijkertijd) dan wordt dat aangegeven als <Ctrl>+<toets>, <toets>

Ad 1. Regel 1 is simpel: de Control-toets (meestal afgekort met de tekst Ctrl op de toets zelf) is *altijd* nodig als je een sneltoets gebruikt. Als je dat eenmaal weet, hoef je die toets alvast niet meer te onthouden.

Ad 2. Om een toetscombinatie uit te voeren, moet je dus enige kennis hebben van het Engels, want Microsoft gebruikt de Engelstalige opdrachten. Voor sommige opdrachten is de correcte letter makkelijk te vinden, want de letter staat op de knop die Microsoft in de werkbalk gebruikt.

Ad 3. De meeste toetsen (zoals) bevatten 2 tekens, en je wisselt tussen de 2 door de <Shift>-toets al dan niet in te drukken. De 'gewone' lettertoetsen vallen daar uiteraard ook onder, want op die manier maak je kleine letters of hoofdletters. Beide tekencombinaties kun je gebruiken om een sneltoets mee te maken.

Op dit punt aangekomen is het handig om afspraken te maken over de schrijfwijze die we vanaf nu hanteren, want we willen uiteraard geen misverstanden over toetscombinaties krijgen. Is de toetscombinatie <Ctrl>+<B> nu <Ctrl> + Hoofdletter B, of <Ctrl> + kleine letter b? In het eerste geval had ik <Ctrl>+<Shift>+<B> moeten schrijven, of beter nog: <Ctrl>+<Shift>+<b>.

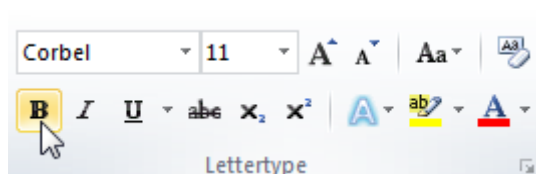
Toetscombinaties schrijven we met de letterlijke tekens die er voor gebruikt worden.

Dat betekent dus dat als we de toetscombinatie willen gebruiken, we dat schrijven als: <Ctrl>+<b> en niet als <Ctrl>+<B>. En de toetscombinatie **Control + Shift + b** schrijven we als <Ctrl>+<Shift>+<b>. Verwarrend wellicht omdat op de toetsen zelf alleen de hoofdletters staan, en Microsoft op de knoppen in de werkbalk ook hoofdletters gebruikt. Maar duidelijkheid is in deze belangrijker dan onjuistheden die Microsoft ons aanleert. In dit hoofdstuk bespreek ik ook regelmatig de toetsen zelf, zonder ze in de context van een sneltoets te gebruiken. In die gevallen staat de toets tussen rechte haken. Dus de aanduiding [B] slaat op de toets met de letter B er op.

Opdrachten die worden uitgevoerd met een knop of een toetscombinatie of namen van tabbladen en groepen op werkbalken staan in dit artikel cursief tussen pijltjeshaken. Dus <Controleren> is de naam van het tabblad Controleren, en <Beveiligen> de naam van een groep op dat tabblad.

Sneltoetsen voor tekstopmaak

Laten we eens naar een werkbalk kijken, en dan beginnen we bij het blok <Lettertype> op de werkbalk <Start>. Daar zitten deze knoppen op:

Nu zie je gelijk waarom ik de letter 'b' als voorbeeld heb gebruikt, want die letter(knop) vind je terug op de werkbalk. De knop wordt gebruikt om tekst **vet** te maken. Het woord 'vet' in het Engels is 'bold', en de eerste letter daarvan is de letter 'b'. Je kunt een woord, of een selectie van woorden dus vet maken door de toetscombinatie <Ctrl>+<b> in te drukken.

De knop ernaast bevat de letter 'i' en de vorm geeft al aan wat de knop doet: tekst *cursief* maken. Het woord 'cursief' is in het Engels 'italic', en de eerste letter daarvan vormt weer de sneltoets: <ctrl>+<i>.

Om tekst te onderstrepen moet je, als je de sneltoets wilt gebruiken, dus het Engelse woord voor

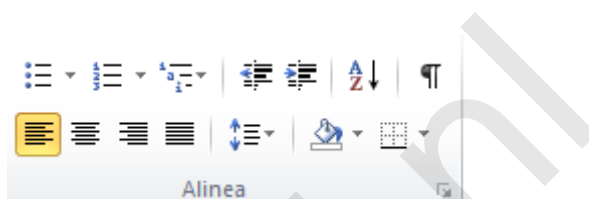
'onderstrepen' weten, en dat is 'underline'. Dat levert <Ctrl>+<u> op.

Sneltoetsen voor Tekstopmaak:

<Ctrl>+<b> - Vet (**B**old)
 <Ctrl>+<i> - Cursief (*I*talic)
 <Ctrl>+<u> - Onderstrepen (Underline)

Sneltoetsen voor alineapmaak

Ook voor alineapmaak kun je sneltoetsen gebruiken, en die zijn (daar waar mogelijk) net zo logisch als de sneltoetsen hierboven. Kijken we weer even naar de werkbalk, dan zien we de volgende knoppen:

Je ziet links de knoppen voor de uitlijning staan, waarvan er altijd één actief is; je kunt namelijk geen tekst typen die níet is uitgelijnd. Hier geen letters op de knoppen, maar de sneltoetsen zijn redelijk simpel te beredeneren. Al was het maar omdat in een aantal gevallen de Engelse beginletter van het woord gelijk is aan de vertaalde variant.

Kijken we bijvoorbeeld naar de makkelijkste toetsen; die voor 'links uitlijnen' en 'rechts uitlijnen'. Het Engels daarvoor is 'left align' resp. 'right align', en de beginletters zijn dus niet alleen identiek in Nederlands en Engels, het zijn ook nog eens de sneltoets letters. Dus <Ctrl>+<l> voor 'links uitlijnen' en <Ctrl>+<r> voor 'rechts uitlijnen'.

Maar wat is dan de sneltoets voor centreren? Je zou de letter 'c' verwachten, maar dat is de sneltoets voor kopiëren, want die opdracht vindt Microsoft dermate belangrijk dat die de letter 'c' heeft gekregen. Nu wordt vrees ik een beetje van de fantasie van de gebruiker gevraagd, want bij Microsoft denken ze vermoedelijk: 'als de eerste letter niet kan, pakken we de volgende'. En dat is de letter 'e'. De sneltoets voor centreren is dus <Ctrl>+<e>, zoals je in het lijstje hieronder kunt zien.

De laatste sneltoets vereist een wat diepere kennis van de Engelse taal dan gemiddeld, want wat is het Engels voor 'uitvullen'? Hier helpt het woordenboek: uitvullen vertaalt als 'justify'. De sneltoets is dus een reguliere sneltoets, want gebruikt de eerste letter van het commando. Het is duidelijk dat gebruikers van de Engelse Word versie hier in het voordeel zijn!

Sneltoetsen voor Alineapmaak:

<Ctrl>+<l> - Links uitlijnen
 <Ctrl>+<r> - Rechts uitlijnen
 <Ctrl>+<e> - Centreren
 <Ctrl>+<j> - Uitvullen (**J**ustify)

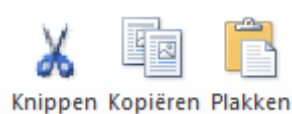
Conflicterende toetscombinaties

In totaal zijn er zo'n 45-50 toetsen op het toetsenbord (het numerieke deel niet meegerekend) waar je sneltoetsen aan kunt hangen. Daarvan zijn er 26 die een letter bevatten. Er zijn uiteraard veel meer commando's dan die 26 letters, en hoe je het ook wendt of keert: er komt een moment dat je een toetscombinatie verwacht, en dat dan blijkt dat de gewenste letter al ergens anders voor gebruikt wordt. En dan heb je dus een probleem(pje).

Neem bijvoorbeeld de opdrachten 'afdrukken' (in het Engels: 'print') en 'plakken' (in het Engels: 'paste'). Beide woorden beginnen met de letter 'p', en die letter kan natuurlijk maar één keer worden toegewezen aan de combinatie <Ctrl>+<p>. In dit geval is de winnaar: afdrukken. Dus de sneltoets <Ctrl>+<p> staat voor 'print'. Of de opdrachten 'centreren' ('center'), 'knippen' ('cut') en 'kopiëren' ('copy'). Die laatste 2 hebben in het Nederlands een zelfde beginletter, maar in het Engels beginnen alle woorden met de letter 'c'. En dat levert dus een probleem op.

Sneltoetsen voor knippen, kopiëren en plakken

De toetsen voor knippen, kopiëren en plakken zijn enigszins problematisch. Het minste probleem heb je bij de letter 'c' want die opdracht vindt Microsoft dermate belangrijk dat die de letter 'c' heeft gekregen. Kopiëren doe je dus met <Ctrl>+<c>. Voor *knippen* heeft Microsoft een hele aardige oplossing gevonden, zoals je straks zult zien. Laten we de knoppen eens op bekijken die op de werkbalk staan:

We zien een knop met een schaar (knippen), een knop met 2 identieke blaadjes (kopiëren) en een plakbord (plakken). We hebben van dit drietal al één sneltoets gezien, de sneltoets <Ctrl>+<c>. De sneltoets voor 'knippen' kunnen we afleiden uit de vorm van de schaar: met een beetje fantasie kun je daar de letter X in zien, zonder de oogjes. En inderdaad: Microsoft heeft de sneltoets <Ctrl>+<x> toegewezen aan het commando 'cut'. De sneltoets voor 'plakken' is dan weer een stuk lastiger te visualiseren, maar daarvoor heb ik een hulpmiddel bedacht. Denk maar eens terug aan een tekst op papier die je aan het corrigeren bent. Bij een bepaalde zin vind je dat er een paar woorden moeten worden toegevoegd aan de tekst. Dat geef je dan op de volgende manier aan:

en wonderlijke

 De rijke wereld van de fauna

Je tekent dus een V-teken, en daarboven schrijf je de tekst die je ingevoegd wilt zien. En ja, het invoegteken lijkt dus op de letter 'v', en dat is precies de letter die Microsoft voor plakken gebruikt. En als je naar je toetsenbord kijkt, dan zie je dat deze drie letters ook nog eens gebroederlijk naast elkaar liggen op je toetsenbord! Net als (in de vorige versies van Word) de knoppen naast elkaar lagen in de werkbalk. Kortom: hoe onlogisch de toetsen in eerste instantie ook leken, er zit toch een zekere mate van logica in. En als je de logica weet, dan onthoud je de toetsen ook een stuk makkelijker.

Algemene taken

Ook voor algemene taken hebben we sneltoetsen. Denk daarbij aan toetsen waarmee je een document of bestand opent, een nieuw document maakt of een document opslaat. Het principe is weer: ken het Engelse commando, en je hebt de (internationale) sneltoets.

We hebben dus de volgende lettercombinaties:

- <Ctrl>+<x> - Knippen (Cut)
- <Ctrl>+<c> - Kopiëren (**C**opy)
- <Ctrl>+<v> - Plakken (P**as**te)
- <Ctrl>+<p> - Afdrukken (**P**rint)
- <Ctrl>+<n> - Nieuw (**N**ew)
- <Ctrl>+<o> - Openen (**O**pen)

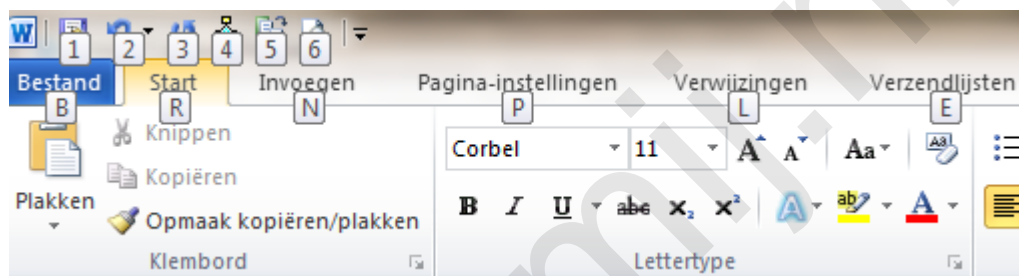
<Ctrl>+<s> - Opslaan (Save)

De Alt toets

In het begin van dit hoofdstuk haalde ik even het programma WordPerfect aan, dat vooral veel gebruikt werd in het pre-Windows tijdperk toen iedereen nog met een DOS-computer werkte. Dat programma werkte nauwelijks met sneltoetsen, maar met functietoetsen in verschillende combinaties, en elke gebruiker had dan ook wel een strip met alle toetscombinaties boven de functietoetsen liggen, want ze waren volkomen onlogisch, en dus lastig te onthouden.

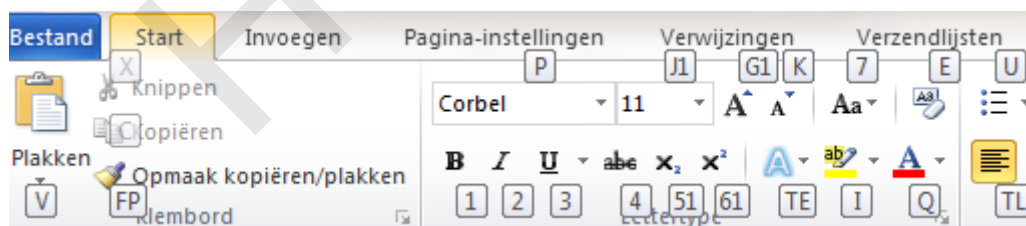
Daarna kwam het Windows en Macintosh tijdperk, waarin alles grafisch werd weergegeven en de muis in zwang kwam. Je zou het niet verwachten, maar Microsoft grijpt in mijn ogen tegenwoordig toch weer een beetje terug op die 'goede oude tijd' door toetsen te activeren met de <Alt> toets. Hoe werkt dat, en hoe ziet dat er uit?

Om te beginnen: als je een Office programma hebt gestart, kun je met de <Alt>-toets het 'snelmenu' openen.

Je ziet hier een deel van de *Start*-werkbalk, waar een aantal knoppen is bijgekomen met daarin letters of cijfers. Elke knop staat voor een actie. Zo kun je met de toets <2> de actie *Ongedaan* activeren, en met de knop <I> de werkbalk *Verwijzingen* activeren. Je ziet al dat er weinig logica in de toetsen zit. Het wordt nog wat erger als je een volgende werkbalk activeert, want dan zie je alleen nog letters en cijfers voor de hoofdgroepen.

Druk je nu op de letter <r> om het start menu te activeren, dan krijg je het volgende te zien:

Ik laat weer een deel van de werkbalk zien, omdat de knoppen anders te klein worden, maar je ziet nu een wirwar aan knopjes met soms meerdere letters, cijfers of een combinatie daarvan. Deze combinaties gebruik je dan uiteindelijk om de opdracht uit te voeren.

De vraag of deze werkwijze erg handig is, hoeft ik denk ik niet eens meer te stellen. Vergelijk de toetscombinatie <Ctrl>+<l> maar eens met de combinatie <Alt>+<r>+<t>+<l>. Sneltoetsen moeten in mijn ogen logisch zijn, niet teveel aanslagen vragen en in één keer het gewenste resultaat opleveren.

Dode toetsen

Een heel handig middel om in de Nederlandse taal accent tekens als á, é, ü, î en ç te maken is door het toetsenbord in te stellen op VS-Internationaal. Meestal gebeurt dat al wel bij het installeren van Windows op de computer, maar je kunt daarbij ook gekozen hebben voor een standaard VS-

toetsenbord, en dan heb je geen dode toetsen. Voor de Engelse taal is dat ook logisch, want die kent geen accenten, maar het Nederlands dus wel. Met het VS-Internationaal toetsenbord zijn de toetsen ['] , [6/^] en [`/~] dode toetsen. Dode toetsen zijn geen sneltoetsen omdat je hierbij geen combinatie gebruikt; het is simpel een kwestie van op de normale manier de tekens aanslaan. Ik noteer de combinaties dan ook als gewone toetsen, en niet als sneltoets.

Druk je nu één keer op zo'n toets, dan gebeurt er niks. Typ je vervolgens een klinker, dan verschijnt er een accentteken boven de klinker. En dat is dan het accent dat het meest op het getypte teken lijkt. Typ je ['] gevolgd door [**A**] dan is het resultaat: **á**. Typ je ["] gevolgd door [**E**] dan is het resultaat: **ë**. Buitenbeetje in deze logica: ['] gevolgd door [**C**] geeft het resultaat: **ç**.

Veel mensen vinden dit toetsenbord ideaal om snel accenten te maken, ook al omdat je gewoon door kunt typen na het (dode) accent als je daarna een medeklinker typt. Accenten boven medeklinkers kun je op deze manier niet maken, dus als je ['] gevolgd door [**K**] typt krijg je **k** als resultaat. Alleen als je géén accent boven je klinker wilt, en het accentteken dus voor de klinker wilt hebben, moet je een extra handeling verrichten; je moet dan namelijk één keer op de spatiebalk drukken. Het accentteken wordt dan alsnog in de tekst gezet, en de volgende tekens werken weer op de vertrouwde manier.

Accenttekens met het VS toetsenbord

Weinig mensen weten dat je ook met het VS toetsenbord accenten kunt maken. We hebben het dan weer over de sneltoets techniek, nu in combinatie met een gewone letteraanslag. En dat houdt dus in ieder geval in: hou de <Ctrl> toets ingedrukt als je het accent typt. Microsoft heeft bij het zoeken naar de meest logische toetsen niet gekeken naar het verzamelen van zoveel mogelijk tekens op zo weinig mogelijk toetsen, maar naar de vorm van het accent, en het toetsenbord teken dat daar het meest op lijkt. Typ je <Ctrl> + <'>, [**A**] dan is het resultaat dus: **á**.

Maar voor een **ë** gebruik je de toetscombinatie <Ctrl> + <Shift>+<:;>, [**E**]. En de reden daarvoor is eigenlijk logisch: een dubbele punt bestaat uit 2 puntjes, en een trema ook. Dus gebruikt Microsoft de dubbele punt voor trema's. Daarmee is de **ç** ineens geen buitenbeentje meer, want dit teken kun je zien als een **c** met een komma er onder. De sneltoets is dus: <Ctrl> + <, > gevolgd door [**C**] en dat geeft het resultaat: **ç**.

Overigens kun je de sneltoetsen altijd gebruiken, ook als je het VS-Internationaal toetsenbord gebruikt. Je hebt dus een keuze als het gaat om het typen van accenttekens!

Ongedaan maken

Een speciale plek ruim ik in voor de toetscombinaties voor <Ongedaan maken> en <Opnieuw uitvoeren>. De meeste mensen kennen de sneltoets voor <Ongedaan maken> wel: <Ctrl>+<z>. Een verklaring voor de combinatie is niet zo makkelijk te geven, want er is geen mnemonische link met de letter te verzinnen. De consensus is dat de toetscombinatie is ontwikkeld in het begin van de computer, waarbij Xerox programmeurs de toetsen [z], [x], [c] en [v] hebben gebruikt voor <Ongedaan maken>, <Knippen>, <Kopiëren> en <Plakken> omdat deze toetsen op een makkelijke plek naast elkaar op het toetsenbord zitten, en programmeurs deze toetsen nogal vaak gebruiken. En ze zijn door de jaren heen gemigreerd met de verschillende DOS en Windows versies.

Handelingen ongedaan maken gaat verder dan alleen de laatste handeling(en) herstellen. Omdat Word veel opmaakmerken 'doorgeeft' aan volgende objecten zoals alinea's, kun je soms met de [Backspace] toets ook opmaakaspecten weghalen. Denk hierbij aan alinea-uitlijning en opsommingen. Dit aspect komt later nog veel uitgebreider aan bod, dus ik beperk me nu tot één voorbeeldje. Stel dat je een bepaalde alinea typt die links is uitgelijnd, en je wilt de volgende alinea gecentreerd hebben. Je drukt dan op <Ctrl>+<e> om de alinea te centreren. Je typt de tekst, en drukt op [Enter].

Je krijgt een nieuwe alinea, die ook gecentreerd is, maar nu wil je dat niet, je wilt weer verder met links uitlijnen. Nu kun je uiteraard de daarbij horende sneltoets gebruiken, maar je kunt ook op [Backspace] drukken. Daarmee blijft de cursor in de nieuwe alinea staan, wat je waarschijnlijk niet verwacht, maar

haal je de alineapmaak weg.

Opnieuw uitvoeren

Onder de groep mensen die <Ongedaan maken> kennen en gebruiken is een grote groep die de tegenhanger (<Opnieuw uitvoeren> niet kennen, omdat daar (zo mogelijk) nog minder logica in zit dan in <Ongedaan maken>. Want de sneltoets voor <Opnieuw uitvoeren> is <Ctrl>+<y>. Het is ook een toets die je minder snel nodig hebt, want als je iets ongedaan hebt gemaakt, wil je dat meestal niet weer terug hebben. Tenzij je teveel handelingen ongedaan hebt gemaakt natuurlijk.

Overzicht algemene sneltoetsen

We hebben nu de volgende algemene sneltoetsen behandeld.

Algemene sneltoetsen:

<Ctrl>+<x> - Knippen (Cut)
<Ctrl>+<c> - Kopiëren (Cut)
<Ctrl>+<v> - Plakken (Paste)
<Ctrl>+<p> - Afdrukken (Print)
<Ctrl>+<n> - Nieuw (New)
<Ctrl>+<o> - Openen (Open)
<Ctrl>+<s> - Opslaan (Save)
<Ctrl>+<z> - Ongedaan maken (Undo)
<Ctrl>+<y> - Opnieuw uitvoeren (Redo)

Samenvatting

Snel en efficiënt tekstverwerken doe je door 'blind' te typen met 10 vingers. Dan haal je het maximale resultaat uit het toetsenbord. Met sneltoetsen kun je veel commando's snel oproepen, en als je de structuur ervan kent, is het doorgaans niet zo moeilijk om de meest gebruikte sneltoetsen te vinden. Een enkele toetscombinatie is wat lastiger te herleiden, en die zal je dan eerder geneigd zijn om 'uit het hoofd' te leren. Maar optimaal tekstverwerken doe je door je handen zo min mogelijk van het toetsenbord af te halen, en zoveel mogelijk met het toetsenbord te doen. Sneltoetsen zijn daarbij een hulpmiddel van onschatbare waarde.